

علامه شیخ محمد رضا جعفری

غزوه تبوک

در

پرتو قرآن

تدوین: گروه حفظ و نشر آثار علامه جعفری

فصل دوم

(۶۱) - (۱۲۱)

روشنای مهر

غزوة تبوک - تاریخ و قرآن

علامه شیخ محمد رضا جعفری، ۱۱۱۰ - ۱۳۸۹ ش
تهران، روشنائی مهر، چاپ اول ۱۳۹۷، ۲۶۰ - ۲۶۱ ش، رگاز: ۱۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی و چاپ: خاتم. صحافی: - وقت
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فی
شابک: ۰۹-۰۸۵۲۴-۰۶۰۰-۹۷۸

موضوع: غزوة تبوک، ۹ق. محمد، پیامبر اسلام، ۵۳ قبل از هجرت ۱۱ق.
موضوع: غزوات - جنبه های قرآنی. اسلام - تاریخ - از آغاز تا ۱۱ق.
موضوع: Muhammad, Prophet, d.632*Tabuk, Battle of, Saudi Arabia, 630

موضوع: Ghazavat--Qur'anic teaching*Islam--History--To 661

شناسه افزوده: بنیاد فرهنگ جعفری، تدوین [صحیح: تقریر] گروه حفظ و نشر آثار علامه جعفری

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ غ ۴/۲۴۴ BP رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۳۷

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۲۴۹۵۹

مرکز پخش

بنیاد فرهنگ جعفری: ۲۹۱۷۶۱۱-۲۵۱

فهرست مطالب

۹	سخن بنیاد
۱۵	پیش‌گفتار
۲۷	درآمد

فصل اوّل

(۳۱ - ۵۹)

۳۳	بررسی زمان نزول آیات آغازین سوره براءت
۳۴	فرضیه نزول آیات، پیش از فتح مکه
۴۰	شواهدی بر عدم ایمان اهل مکه پس از فتح آن
۴۴	فرضیه نزول آیات، پس از فتح مکه
۴۶	نقش اهل مکه در توطئه جنگ حنین
۵۴	خودداری از شرکت در جنگ
۵۷	ترس از مشرکان
۵۸	دوستی پنهانی با مشرکان

فصل دوم

(۶۱ - ۱۲۱)

۶۳	انگیزه اقدام پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به تجهیز لشکر
۶۵	بهانه‌گیری منافقان برای فرار از جنگ

- کراهت مردم از شرکت در جهاد ۶۸
- تبعیت مردم مدینه از اشراف ۷۲
- بر حذر داشتن مردم از همراهی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۷۵
- ممانعت از همراهی مردم با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۷۵
- دلسرد کردن مردم از رویارویی با دشمن ۷۶
- ایجاد ترس و وحشت در دل مردم ۷۸
- جو سازی و شایعه پراکنی ۷۹
- تبدیل مدینه به پایگاه نفاق ۸۱
- اُردو زن عبدالله بن اُبی بن سلول در مقابل اُردوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۸۱
- تخلّف دو قیلّه بنی غفار و «اسلم» ۸۵
- استنکاف منافقان در مقابل امر به جهاد ۸۶
- تمسخر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در جریان تدارک جنگ ۹۰
- آزار دادن پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اشاره قرآن به این موضوع ۹۳
- دیدگاه برخی سیره نویسان نسبت به سبّ آن نزول آیات مذکور ۹۸
- عکس العمل پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مقابل تطاع منافقان ۱۰۳
- جانشینی محمد بن مسلمة؛ نمونه ای از تحریف تاریخ ۱۰۵
- هویت واقعی «محمد بن مسلمة» در تاریخ ۱۰۷
- اثبات جانشینی امیر المؤمنین علیه السلام بر مدینه ۱۰۸

فصل سوّم

(۱۲۳ - ۱۴۷)

- جدا شدن تدریجی از لشکر ۱۲۶
- کارشکنی در سرزمین «حجر» ۱۲۸
- سرپیچی در ماجرای چشمه تبوک ۱۳۰
- انکار معجزه رسول الله صلی الله علیه و آله ۱۳۲
- بهربرداری سوء از ماجرای گم شدن شتر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله ۱۳۴
- بازخوانی آیات ۷۳ و ۷۴ سورة توبه ۱۳۹

۱۴۲		ماجرای ترور نافرجام رسول الله ﷺ
۱۴۴		شناسایی منافقان حاضر در عقبه
۱۴۵		بررسی نقل سیره در ماجرای عقبه

فصل چهارم

(۱۴۹ - ۱۹۸)

۱۵۱		اصرار مشکوک برخی از سیره نویسان بر تیرئه قریش از ماجرای عقبه ...
۱۵۴		حذف نام رکرندگان عقبه از اخبار
۱۵۴		تصحیف «حرب الله» به «حزب الله» در نقل خبر ابوطفیل
۱۵۵		جعل نام برای اصحاب عقبه
۱۵۷		نام «جلاس» شادی به الان نقل زبیر و ابن اسحاق
۱۵۸		خبر ابن اسحاق و دیدگاه بیهقی
۱۶۰		خبر ابن اسحاق و دیدگاه ابن قیم
۱۶۲		برخی از اصحاب واقعی عقبه
۱۶۸		ابن حزم و راویان ماجرای عقبه
۱۷۲		وثاقت حدیفه
۱۷۳		نشانه‌هایی از آگاهی حدیفه درباره هویت واقعی اصحاب عقبه
۱۷۷		نگرانی برخی صحابه از آگاهی حدیفه
۱۷۹		تأکید حدیفه بر وجود نفاق آشکار بعد از رحلت پیامبر ﷺ
۱۸۱		شناخت پیامبر اکرم ﷺ از منافقان
۱۸۳		دلالت آیات قرآن بر شناخت پیامبر اکرم ﷺ از منافقان
۱۹۴		شناخت مردم از منافقان بر اساس اخبار
۱۹۸		کراهت پیامبر اکرم ﷺ از کشتن منافقان عقبه

فصل پنجم

(۱۹۹ - ۲۳۰)

۲۰۱		رویکرد پیامبر ﷺ در مواجهه با متخلفان
-----	-------	--------------------------------------

۲۰۴	دیدگاه قرآن درباره منافقان
۲۲۲	بررسی محتوایی آیات ۱۱۷ تا ۱۱۹ سورة توبه
۲۲۶	بررسی خبر ابن اسحاق
۲۲۹	همراهی با «صادقان» شرط نجات از گمراهی

پیوست

(۲۳۱ - ۲۵۲)

۲۳۴	عزم چهار با مسرکان
۲۳۸	واکنش مسلمانان نسبت به فتح مکه
۲۴۳	نزول سورة مائدة و حدیث در جریان صلح حدیبیه
۲۴۶	فتح مکه و سورة فتح

۲۵۳	کتابنامه
-----	----------

سخن بنیاد

دنایای امروز، دنیای رقابت فشرده در عرصه عرضه اطلاعات و تبادل یافته‌هاست. کثرت انتشار مطالب به گونه‌ای است که این دوره رابه حق دوره انفجار اطلاعات نامیده‌اند، تا آنجا که مجال تفکر و نقادی را از انسان می‌گیرد. در همین فضای پرشتاب و پیرشتاب، سستی و آلودگی بعضی از مطالب منتشره، در کنار تحریف عمدی و دست‌اندازی به حقایق، عامل دیگری است در کنار عامل پیشین، که مانع از تفکر و نقادی می‌شود.

در چنین فضایی، پژوهش و بیان و رویج اندیشه‌ها به زبان علمی و استدلالی، مهم‌ترین ضرورت هر مکتب برای حضور در این آوردگاه شتابنده و بی‌امان است.

حقایق بالنده شیعی، شجره طیبه‌ای است که ریشه در طریقت الهی انسان دارد و شاخه‌هایش در ذهن و اندیشه آدمیان است. این بنای پایداری بر آن مبنای استوار ساخته شده و شکوهمندانه چون کوه، در برابر افکار دیگر می‌بالد و سر می‌فرازد.

در عین حال، وظیفه دانشمندان و عالمان دینی است که با تمام نیرو برای نجات ناآگاهان بکوشند و آنان را به راه حق ارشاد نمایند؛ زیرا با کوتاهی در این امر، شریک انحراف گمراهان خواهند بود.

در گفتار نورانی خاندان رسالت، اوصاف و ویژگی‌های متعددی برای عالمان و

دانشمندان دینی بیان گردیده است. امام حسن عسکری علیه السلام به نقل از امام صادق علیه السلام عالمان دینی را مرزبانان و سنگرداران حریم دین در مقابله با ابلیس و یاران او معرفی کرده و می‌فرمایند:

علمای شیعه ما، مرزبانان مرزهایی هستند که ابلیس و شیاطین دست پرورده او در آنجا قدم می‌گذارند. دانشمندان شیعه (با کمال هوشیاری) از هجوم شیطان و اتباعش جلوگیری می‌نمایند و ضعفای شیعه را در پناه قدرت علم و ایمان خود، فتنه‌ها و وسوسه‌های ابلیس و یارانش در امان نگه می‌دارند. آگاه باشید هر کس در این موقعیت قرار گیرد، هزار هزار بار برتر است از کسی که با روم و ترک و خزر به پیکار برود، زیرا چنین کسی از دین دوستان ما دفاع می‌کند، ولی مجاهدان با ما دفاع می‌نمایند.^۱

همچنین آن امام همام در حدیث دیگری، عالمان را کافل ایتام آل محمد علیهم السلام خوانده و می‌فرمایند:

حضرت امام حسین علیه السلام فرمودند: هر کس یتیم ما را که از ما دور افتاده کفالت کند - و ما بر اساس مصلحت دوست داشتیم که از او پنهان باشیم - و از دانش ما که به وی رسیده با آن یتیم مواسات کند، او را پرپرستی نماید و به او پیاموزد تا وی هدایت گردد، خدای عزوجل به او می‌فرماید: ای بنده بزرگواری که مواسات نمودی، من سزاوارتر از تو به کرم و بزرگواری ام. من فرشتگان به عدد هر حرفی که به دیگران آموخته است در بهشت به او هزار هزار قمر بخشیدم و از سایر نعمت‌ها بر آن کاخ‌ها بیفزایید آنچه را که سزاوار است.^۲

امام کاظم علیه السلام نیز در حدیث شریفی، دانشمندان دینی را به مثابه قلعه و دژی محکم برای مؤمنان دانسته و فرموده‌اند:

هرگاه مؤمن دانا بمیرد، فرشتگان و نیز تقاطعی از زمین که در آن‌ها بندگی خدا می‌نموده و درهای آسمان که اعمال شایسته وی از آن‌ها بالا رفته است، بر او

۱. مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۵. ۲. همان، ص ۴.

می‌گیرند؛ و با مرگ او در اسلام رخنه‌ای ایجاد می‌شود که هیچ چیز آن را جبران نمی‌کند... زیرا مؤمنان فقیه و دانا، حصار استوار و محکم مسلمانان می‌باشند، همانند دیوار شهر که اطراف آن را احاطه کرده است.^۱

این اوصاف عالمان مجاهد و وارسته‌ای است که همواره در نشر و تعلیم و مرزبانی معارف مکتب اهل بیت علیهم‌السلام کوشیده‌اند، چنان‌که امام یازدهم علیه‌السلام به نقل از امام رضا علیه‌السلام می‌فرماید:

بهترین و با ارزش‌ترین عمل نیکویی که یکی از علمای از دوستان ما برای خود پیش می‌فرستد تا در زمان فقر و احتیاج و نیاز و گرفتاری خویش از آن بهره‌مند گردد، آن است که در دنیا به فریاد یکی از دوستان نادان ما برسد و او را از خطر دشمنان حذر بیاورد، رهایی بخشد، وی از قبر خود به پای خیزد در حالی‌که فرشتگان در صف‌های منظم از کنار قبر تا جایگاه همیشگی و دائمی او در بهشت به پایستاده‌اند و او را بر بال‌های خود حمل می‌کنند تا به بهشت وارد شود، و به وی می‌گویند: خوشا به حال، تمسک ما به حال تو، ای کسی که سگان را از نیکان دور می‌ساختی و ای کسی که برای پیشوایان و امامان برجسته، غیرت می‌ورزیدی.^۲

و نیز به نقل از امام هادی علیه‌السلام می‌فرماید:

اگر پس از غیبت قائم ما علیه‌السلام باقی نمی‌ماندند عده بی‌شمار مردم را به سوی آن حضرت دعوت کنند، و آنان را به سوی آن گرامی راهنمایی نمایند با حجت‌ها و دلیل‌های الهی از دین او دفاع کنند، و بندگان ضعیف خدا را از دام ابلیس و پیروانش و از دام دشمنان ما نجات دهند، قطعاً کسی باقی نمی‌ماند، مگر آن‌که از دین خدا مرتد می‌شد. ولی آن دانایان، دل‌های ناتوانان از شیعه را تقویت نموده و از انحراف نگهداری می‌کنند، همان‌طور که ناخدای کشتی، آن را نگه می‌دارد.

آن‌ها برترین خلق نزد خداوند عزوجل می‌باشند.^۱

دروود خدا بر عالمانی که در عصر پُر غوغای کنونی در راستای خدمتگذاری به ساحت مقدّس ولیّ الله الاعظم حضرت حجّت علیّه السلام از هیچ کوششی دریغ نورزیده و در این مسیر احساس خستگی نمی‌کنند و به وظیفه ارشاد و تعلیم پرداخته و در محضر مولای خود سرافراز می‌شوند.

یکی از این عالمان دینی که عمر پُر برکت خود را در مسیر خدمت به ساحت مقدّس حضرت مهدی علیّه السلام و کفالت ایّام آل محمد علیّه السلام سپری نمود، فرزند رشید حوزه کهن مال ولایت، علامه فقید حضرت آیت الله حاج شیخ محمد رضا جعفری بود.

مرحوم علامه جعفری علیّه السلام از معدود دانشمندان شیعی در قرون اخیر بود که آرای ویژه کلامی داشت. بشارت با وجود دارابودن گرایش ولایی و اندیشیدن در قالب سنت، نظریات جدیدی در حوزه کلام ارائه نمود. گرایش‌های فکری وی در پی مواجهه روشن و بی‌هراس انسان با واقعیت دنیای مدرن بود. روش کلامی علامه جعفری یادآور «هشام بن حکم» و نغزگویی او در هنگام استدلال، یادآور «مؤمن الطاق» بود. ایشان در دفاع از عقیده شیعه میراث‌دار «شیخ مفید» و در حمایت از ولایت، پایمردی از تبار «شرف الدین» و «مرحامد» و «علامه امینی» بود. آری؛ به راستی علامه جعفری متکلمی بود از تبار متکلمان شیعه.

در سال ۱۳۸۳ شمسی، جمعی از دوستان و شیعیان امیرالمؤمنین علیّه السلام به منظور نشر معارف اهل بیت علیّه السلام و دفاع از کیان مذهب تشیع و مهیا کردن شرایط برای تدریس مباحث ناب اعتقادی شیعه، در دیار عَش آل محمد علیّه السلام، حوزه علمیه قم، «بنیاد فرهنگ جعفری» را تأسیس نمودند.

به همین منظور، مرحوم استاد جعفری علیّه السلام از تهران به قم دعوت شدند تا با عرضه مباحث عمیق در حوزه «امامت»، «تاریخ صدر اسلام» و «تاریخ کلام»،

به غنای این مؤسسه بیفزایند. با آمدن ایشان به قم، کتابخانه غنی و تألیفات گرانبهای ایشان و همچنین مجموعه صوتی دروس جناب استاد در تهران، در اختیار این مؤسسه قرار گرفت تا نسبت به احیای آثار ایشان اقدامات لازم صورت گیرد.

از آنجا که یکی از اهداف بنیاد فرهنگ جعفری، تدوین و نشر آثار بیانی و بنانی جناب علامه شیخ محمد رضا جعفری رحمته الله علیه است، کتاب حاضر تقریری از سلسله مباحث آن بزرگوار پیرامون «غزوة تبوک» می باشد که در تهران به صورت جلسات گفتاری ضبط گردیده بود و گروه حفظ و نشر آثار علامه جعفری به تنفیص و تدوین آن همت گماشته و به صورت کتاب حاضر تکمیل و آماده نشر نموده است.

در پایان، گروه حفظ و نشر آثار علامه جعفری لازم می داند از زحمات فاضل ارجمند جناب آقای سید عبدالحمید طحی و همچنین جناب حجت الاسلام حسن جهاننیده، قدردانی و تشکر نماید. امید است تلاش حاضر، خرسندی قلب نازنین حضرت ولی عصر علیه السلام را فراهم نموده و مورد قبول حضرت حق واقع شود؛ ان شاء الله.

بنیاد فرهنگ جعفری

م: ۱۳۹۸ هـ. ش